

Maret Ney

Perekonnaõpetuse tööraamat

Gümnaasiumile

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale gümnaasiumi õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Maret Ney

Perekonnaõpetuse tööraamat

Gümnaasiumile

Retsenseerinud Mari-Liis Nummert (Tartu Ülikooli Eetikakeskus)

Eva Palk (Õpetaja-metoodik Pärnu-Jaagupi Gümnaasiumis, Pärnu Ühisgümnaasiumis, Pärnu Koidula Gümnaasiumis)

Toimetanud Mirjam Puumeister

Keeletoimetanud Piret Pöldver

Korrektuuri luges Lydia Raadik

Kujundanud Kristjan Allik

Fotod ja illustratsioonid

Mauruse pildikogu

itspronouncedmetrosexual.com/2012/01/the-genderbread-person/ (35).

Shutterstock.com: Khamidulin Sergey (esikaanel), antoshkaforever (4, 5).

ISBN 978-9949-559-54-1

Autoriõigus kirjastus Maurus OÜ 2016

Tartu mnt 74, Tallinn 10144,

telefon 5919 6117

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee

Kõik õigused sellele väljaandele on kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei elektrooniliselt, mehhaaniliselt ega muul viisil.

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

1. Kes otsustab, mis on perekond – ajalugu, seadused või iga inimene ise?	6
1.1. Perekonna ja leibkonna mõisted	6
1.2. Milliseid kooseluvorme maailmas esineb?	9
1.3. Miks on perekond aja jooksul ikkagi püsinud?	10
1.4. Kuidas perekonna mõiste ikka veel muutub?	13
1.5. Milline näeb statistikast lähtudes välja tänapäeva perekond Eestis?	16
1.6. Kelle jaoks on mõeldud abielu, vabaabielu ja registreeritud kooselu?	19
1.7. Mida ütlevad perekonna kohta seadused?	23
1.8. Mis siis, kui kõik ei lähe nii, nagu soovid?	26
1.9. Millest koosneb peres eelarve?	28
<i>1. osa kokkuvõtteks: perekonna olemust avav miniuurimus</i>	29
2. Mis on seksuaalsus?	32
2.1. Mis peitub mõiste <i>seksuaalsus</i> taga?	32
2.2. Kas seksuaalsus on 21. sajandi leiutus?	33
2.3. Millest koosneb seksuaalne identiteet?	35
2.4. Mis on turvaline seksuaalkäitumine? Kas pelgalt seks kondoomiga?	38
2.5. Mille järgi valida rasestumisvastast vahendit?	40
2.6. Kas abort on rasestumisvastane vahend?	42
2.7. Mis on seksuaalõigused?	44
2.8. Kui suhe teeb haiget... ..	45
<i>2. osa kokkuvõtteks: mis värvi on armastus?</i>	46
3. Kuidas küll lapsevanemaks olemine käib?	48
3.1. Miks on oluline kiindumussuhte loomine?	48
3.2. Mitut tüüpi lapsevanemaid on olemas?	50
3.3. Millega värsked lapsevanemad kokku puutuvad?	52
3.4. Ka isa võib jääda lapsepuhkusele	54
3.5. Millised on laste ja vanemate õigused?	56
<i>3. osa kokkuvõtteks: mis teha, kui laps vajab abi?</i>	58
4. Varia	60
4.1. Kuidas võib meedia mõjutada perekonnaelu?	60
4.2. Milliste kriisidega võib perekond kokku puutuda?	64
4.3. Milles peitub perekonna jõud?	66
<i>Mõned filmisoovitused</i>	70
<i>Kasutatud ja soovituslik kirjandus</i>	71

Mis on perekonnaõpetus?

Inimese elu koosneb pidevatest küsimustest, mis algavad tihti nii: „Mis siis, kui ... ? Mis juhtuks, kui ...?” Selles õppematerjalis esitatakse palju olulisi ja elulisi küsimusi, kuid ometi ei leia siit alati konkreetseid vastuseid ning võib olla, et mõnele küsimusele polegi ühest vastust. Samamoodi ei ole olemas valmis vastuseid kõikidele elus tekkivatele küsimustele. Loodame, et selle kursuse käigus tekib teil soov leida ise vastuseid oma küsimustele, seda ise otsides, arutledes, mõtestades ja eelkõige oma perekonnaga suheldes.

Perekonnaõpetus on gümnaasiumi üks huvitavamaid kursuseid, sest selle sisuks on inimene ise, aga mitte ainult. Mõiste **perekond** ja selle erinevate tahkude avamisega tegeleme tööraamatu esimeses osas, ülejäänud osad hakkavad selle sisu aina enam mõtestama. Kuigi teine osa selle kursuse nimest on **õpetus**, siis otseselt õpetamisega ei tegele see materjal kohe kindlasti. Pigem toimub õppimine erinevate ülesannete, diskussioonide ja kohati võib-olla isegi vaidluste protsessis.

Selleks et perekonnaõpetuse tunnid sujusid hästi ja oleksid kõigile võimalikult huvitavad, võiksite esmajärjekorras sõlmida oma klassis mõned kokkulepped. Miks jälle mingid kokkulepped, jälle mingid uued reeglid?! Nendele küsimustele on lihtne vastus olemas. Nimelt arutatakse perekonnaõpetuse tundides teinekord õrnu teemasid, milles kõik ei ole valmis avalikult kaasa rääkima (hea tahte kohaselt eeldame ka, et avaldatud arvamusi kooli peal edasi ei räägita). Samuti võivad arutelud tuliseks minna – sellistel puhkudel on hea teada, kuidas pinged klassis maha võtta. **Ärge unustage ka õpetajat oma kokkuleppe sõlmimisse kaasata!** Leppige kasvõi kokku, et ei ühtegi klassikalist kontrolltööd selles aines!

Kui jääte hätta kokkulepete sõlmimisel, võib abi olla järgmistest küsimustest.

- Mida ma teen, kui ma ei taha kaasa rääkida?
- Mida ma teen, kui kaaslane ei taha mingil teemal rääkida?
- Mida ma saan teha selleks, et mul ja kaaslastel oleks turvaline oma arvamust avaldada?
- Mida ma saan teha selleks, et rühmatööd õnnestuksid?
- Kuidas annab õpetaja märku, et tuliseks kiskunud arutelu lõpetataks?

Kokkulepped kirjutage suurele plakatile ja pange see igas tunnis nähtavasse kohta – siis on hea neid meelde tuletada või vajaduse korral täiendada.

1. Kes otsustab, mis on perekond – ajalugu, seadused või iga inimene ise?

1.1. Perekonna ja leibkonna mõisted

Perekonna mõistet on väga raske kuskilt leida, sest enamasti kasutatakse seda sõna võrdlemisi vabalt ja eeldatakse, et küll iga lugeja või kuulaja saab ise aru, mida silmas peetakse. Samas kui otsida konkreetseid definitsioone või lasta inimestel seda sõna defineerida, tuleb välja, kuivõrd erinevad arusaamad selle sõna taga peituvad. Mõiste on otseselt defineerimata ka seadustes ja seda enam võivad tekkida arusaamatused või lihtsalt erinevad tõlgendused.

Perekond – abielupaar koos järglaste ja lähisugulastega, kes kuuluvad leibkonda.
◀ *Eesti keele seletav sõnaraamat.*

Perekond on sotsiaalne liit, mille eesmärk on laste soetamine ja nende eest hoolitsemine.
◀ *Aimar Ventsel: mida tähendab „traditsiooniline perekond“. Postimees, 15.11.2014.*

Perekonda on Euroopa kultuurides traditsiooniliselt mõistetud kui isikute kooslust, keda ühendab esmalt kas abielu või põlvnemine.
◀ *Vikipeedia artikkel „Perekond“.*

Perekonna moodustavad üldiselt üheskoos elavad ja ühiseid ressursse kasutavad lähisugulased ja/või (abielu)partnerid.
◀ *Sündimuse dünaamika Eestis. Mõjutused, trend ja prognoos Euroopa rahvastikuprotsesside taustal. Tartu Ülikooli urimisprojekti aruanne, 2000.*

Pere on majanduslikult, õiguslikult ja kultuuriliselt seotud rühm.
◀ *www.folklore.ee*

Perekonda kuuluvad vanemad ja nende järeltulijad (ka polügaamia ehk mitmenaisepidamise ja polüandria ehk mitmemehepidamise puhul; ka samasooliste vanematega perekonnad jm).
◀ *Tartu Ülikooli Eetikakeskuse eetikaveeb.*

Ühises majapidamises elavad ja ühist sissetulekut kasutavad ja/või ühiselt lapsi kasvatavad isikud moodustavad **perekonna** sõltumata nende juriidilistest abielulistest ning vanemlikest suhetest.
◀ *Epp-Kristiina Keerov (29.01.2009).*

Leibkonna mõistet saab juba lihtsamini defineerida. Erinevates allikates peituvad sõnastused ja sellest lähtuv sisu ei erine nii palju kui perekonna mõiste puhul.

Leibkonna moodustavad tavaliselt koos elavad inimesed, kellel on ühine kodune majapidamine (ühine eelarve ja toit), samuti on leibkond üksikult elav inimene. Leibkonna mõiste on lähedane perekonna mõistega, kuid erinevalt perekonnast võib leibkond olla ka üheliikmeline ning sinna võib kuuluda ka mittesugulasi.

◀ *Statistikaamet.*

Leibkond on ühises põhieluruumis (ühisel aadressil) elavate isikute rühm, kes kasutab ühiseid rahalisi ja/või toiduressursse. Leibkonna võib moodustada ka üksikisik.

◀ *www.riigiteataja.ee*

Leibkond on majapidamisüksus, mille moodustavad ühise eelarvega ja koos majapidamisotsuseid langetavad inimesed (enamasti ühe perekonna liikmed). Leibkond võib koosneda ka ainult ühest inimesest.

◀ *Vikipeedia artikkel „Leibkond“.*

Leibkond, ühist eluaset jagav (ja ühiseid varusid kasutav) inimrühm.

◀ *Eesti Entsüklopeedia.*

1. ülesanne

- Tähista kõige kitsam ja kõige laiem perekonna mõiste definitsioon.
- Kes kuuluvad eelnevalt üles loetletud mõistete kohaselt perekonda, kes leibkonda?

Perekonda

Leibkonda

- Milles seisneb perekonna ja leibkonna peamine erinevus? Kas neil on sarnasusi? Kui, siis millised need on?

Peamine erinevus

Sarnasused

d) Sõnasta ise perekonna definitsioon.

.....

.....

.....

e) Pange pinginaabriga kahe peale kirja ühine definitsioon.

.....

.....

.....

f) Proovige jõuda klassis konsensuseni ja sõnastada üheskoos perekonna definitsioon.

.....

.....

.....

g) Kas klassis sõnastatu erineb sinu enda sõnastusest? Kui jah, siis mille poolest? Millest võiks olla tingitud erinev/sama sõnastus?

.....

.....

.....

.....

.....

● Lõpetuseks. Mõeldes sellele, milline on sinu perekond ja milliseid erinevaid perekondi on olemas, kirjelda kolme erinevat perekonda. Milline peatükis esitatud (või sinu enda või klassis sõnastatud) definitsioon sobib kõige paremini iga kirjeldatud perekonna kohta.

-
-
-

1.2. Milliseid kooseluvorme maailmas esineb?

Ajalugu tunneb erinevaid kooselu- ja sellest lähtuvaid ühiskonnavorme. Üleminekud ühelt vormilt teisele pole olnud kiired ega järsud ja tänapäeval võib kohata nii arhailisteks kui ka moodsateks peetavaid kooseluvorme.

2. ülesanne

Kooseluvorme selgitava skeemi tühjadesse kastidesse saab paigutada järgmised mõisted: *abielu, poliandria, bigaamia, hõimudevahelised abielud, monogaamia, registreeritud kooselu, poliigaamia, polügüünia, ühis- ehk rühmabielud, vabaabielu*

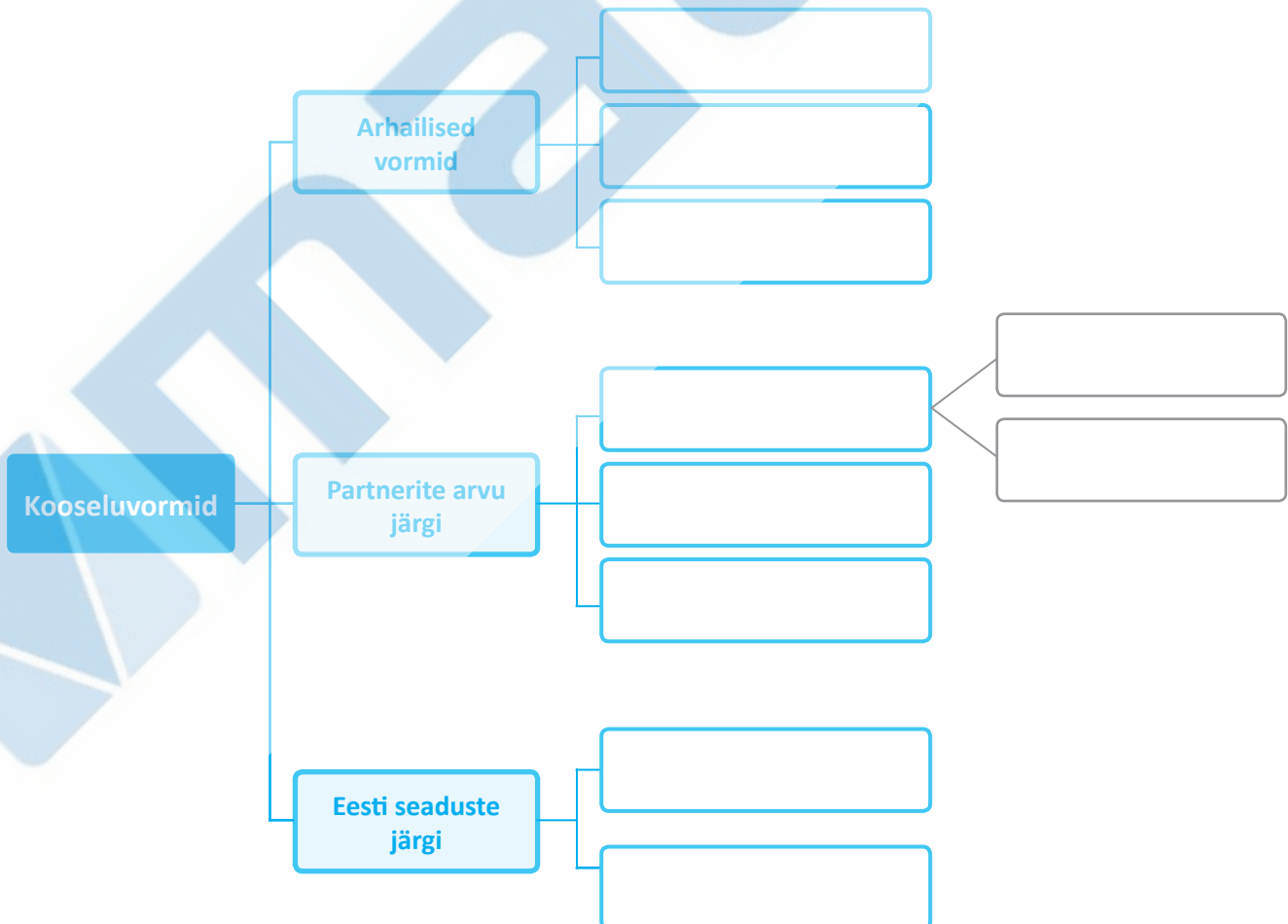
- Markeeri loetelus kõigepealt sõnad, mille tähendust sa ei tea (tõmba ring ümber) ja mille tähenduses kahtled (jooni alla).
- Kirjutage klassis üheskoos või väiksemas rühmas tahvlile või eraldi lehele need sõnad, mille tähenduses vähemalt üks õpilane kahtleb.
- Leidke üheskoos mõistete selgitused. Kirjuta endale üles nende sõnade tähendus, milles sina kahtlesid.

.....

.....

.....

- Kui kõikide sõnade tähendus on selge, siis täida skeem. Võid proovida ka skeemi täiendada, näiteks leides uusi mõisteid või olemasolevate mõistete vahel seoseid.

1.3. Miks on perekond aja jooksul ikkagi püsinud?

Perekond kui institutsioon – kuigi kultuuriti ja ajaliselt oma liikmete poolest erinev – on olnud siiski püsiv. Võimalik, et perekond on sellisena säilinud just seepärast, et neid funktsioone, mis perekonnal ühiskonnas tuleb täita, on lihtsalt sellises vormis kõige parem teostada.

3. ülesanne

Pane mõistekaardile kas üksi või koos paarilisega kirja kõige olulisemad ülesanded või rollid, mida perekond täidab.

4. ülesanne

Perekonna rolli ühiskonnas ehk tema funktsioone on liigitatud erinevalt, kuid üldiselt võib need jaotada neljaks suuremaks kategooriaks:

- **majandusfunktsioon** – perekonna üks olulisi ülesandeid on majandada perekonna rahalisi kulusid ja tulusid, samuti jaotatakse perekonnas üksteise vahel argieluga seotud ülesanded, nagu näiteks kodused tööd;
- **prokreatiivne ehk rahvastikku taastotev funktsioon** – ühiskonna aspektist vaieldamatu tähtsusega funktsioon, sest perekond aitab saada järglasi;
- **sotsialiseeriv funktsioon ehk ühiskonda taastotev funktsioon** – perekond aitab kujundada järeltulijaid uueks ühiskonnaliikmeks seeläbi, et peres on tagatud kodune kasvatus, haridus, väärtuskasvatus;
- **rekreatiivne funktsioon** – selle funktsiooni olulisust on hakatud järjest enam mõistma just heaoluühiskonnas, sest perekond on oma liikmetele soodsaim koht energia taastamiseks, emotsionaalseks suhtlemiseks ja pingete maandamiseks, perekond aitab igal selle liikmel leida puhkeaega, ühtlasi annab selline kooseluvorm võimaluse vanematele elada seksuaalelu.

Allikas: Sündimuse dünaamika Eestis. Mõjutused, trend ja prognoos Euroopa rahvastikuprotsesside taustal. Tartu Ülikooli urimisprojekti aruanne, 2000.

- a) Kirjuta eelmise ülesande mõistekaardile juurde perekonna nelja suurema funktsioonikategooria sildid: *majandusfunktsioon*, *rahvastikku taastotev funktsioon*, *ühiskonda taastotev funktsioon*, *rekreatiivne funktsioon*.